zaļais
Latvijas Zaļā punkta avīze

Rīcības laiks – šķirosim tagad!

Jau astoto gadu Latvijas Zaļais punkts kopā ar partneriem un atbalstītājiem, klientiem un visiem Latvijas iedzīvotājiem darbojas, lai mēs visi kopā iemācītos ikdienā domāt par lietām, kuras ir svarīgas, bet bieži vien darbu un pienākumu steigā piemirstas. Pieņemšanās un draugu lokā esam gatavi šausmināties par mežu netīrību, spriest par to, kad tad īsti globālās sasilšanas rezultātā Kurzemes jūrmalā vairs nebūs pludmaļu, vai par to, cik daudz dažādu preču un produktu nevajadzīgi patērējam, lai gan īpašas nepieciešamības to darīt nebūtu.

Bieži, tiekoties ar mūsu partneru un klientu pārstāvjiem, sarunas agri vai vēlu nonāk pie vienkāršiem jautājumiem: "Bet kā es savās mājās varētu šķirot? Kur lai liek veco mobilo tālruni? Vai vari pateikt, kur atrodas tuvākais nolietoto elektropreču savākšanas laukums?" Tas ir labi, un šādi jautājumi liek saprast, ka cilvēkiem vismaz teorētiski nav vienaldzīgs vides stāvoklis, ka viņi aizdomājas par to, ka tas, kā dzīvojam, saimniekojam un izturamies pret apkārtējo vidi šodien, ietekmēs mūsu un mūsu bērnu dzīvi rīt.

Taču šoreiz gribētos uzsvērt, ka kopā ar partneriem, atkritumu operatoriem un pārstrādātājiem varam veidot šķirotu atkritumu pieņemšanas laukumus, izvietot konteinerus un stāstīt par to lietošanu. Bet, kamēr katrs no mums, kas reāli ir iesaistīts šajā darbā, nebūs arī tas, kurš apzināsies sava ieguldījuma nozīmi un šķiros iepakojumu, ar nolietoto ledusskapi dosies uz elektropreču savākšanas laukumu vai mobilo telefonu nevis izmetīs sadzīves atkritumu konteinerā, bet aizgādās līdz tuvākai telefonu tirdzniecības vietai un mudinās savus draugus un paziņas rīkoties tieši tāpat, tikmēr mūsu centieni būs grūti salīdzināmi ar iegūto rezultātu.

Latvijas Zaļais punkts Padomes priekšsēdētāja **Undīne Būde**.

Kamēr katrs no mums nebūs arī tas, kurš apzināsies sava ieguldījuma nozīmi, tikmēr mūsu centieni būs grūti salīdzināmi ar iegūto rezultātu.

Zaļā punkta sistēmas darbība nav iespējama bez visas sabiedrības atbalsta tās idejai un aktīvas praktiskas līdzdalibas atkritumu šķirošanā ikdienā, jo tieši ikviens no mums privāti ir tas, kas veic vienu no vissvarīgākajām funkcijām preču pārstrādes ciklā – to sākotnējo atdalīšanu no pārējiem atkritumiem.

Nupat publiskotais mūsu līgumpartnera *Profs Latvija* pasūtītais pētījums liecina, ka pēdējā pusgada laikā nolietotās elektropreces utilizējuši tikai 7 procenti iedzīvotāju. Par galveno iemeslu elektropreču nenodošanai otrreizējai pārstrādei aptaujātie minējuši to savākšanai paredzēto vietu trūkumu, kā arī neziņu par to, kur tās atrodas.

Gribu uzsvērt, ka LZP un atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu sadarbībā Latvijā darbojas vairāk nekā 50 nolietoto elektropreču savākšanas punktu un maijā sāksim nolietoto mobilo telefonu savākšanu to tirdzniecības vietās. Gandrīz katrā Latvijas pilsētā, kurā ir vairāk nekā 5000 iedzīvotāju, ir iepakojuma šķirošanas iespējas!

Aicinu katru būt aktīvam un interesēties par iespējām savas dzīvesvietas tuvumā atbrīvoties no iepriekš minētajiem atkritumiem. Un, ja šādas iespējas nav, – pieprasīt to nama apsaimniekotājam vai pašvaldībai. Turklāt atcerēties, ka Latvijā izlietotā iepakojuma, kā arī nolietoto elektropreču un videi kaitīgo preču šķirošana vēl tikai attīstās un katram privāti ir iespēja pielikt savu roku tās attīstībā, ar savu rīcību veicinot šo procesu.

Atkritumi atgriežas ekonomiskajā apritē

Nolietoto elektropreču uzglabāšana un apstrāde *Kuusakoski*.

Interesanti, ka nolietoto elektropreču pārstrādes procesā vidēji tiek atgūti 83% materiālu un vielu.

1914. gadā dibinātais *Kuusakoski* ir vadošais otrreizējo izejvielu pārstrādes uzņēmums Baltijas jūras reģionā un viens no lielākajiem pasaulē ar aptuveni 2800 darbiniekiem un 70 termināļiem Skandināvijā, Krievijā, Baltijā un Somijā.

Pusgadsimta vēsture Latvijā

Latvijas *Kuusakoski* dibināta 1946. gadā kā Vissavienības uzņēmuma *Vtorcvetmet* Baltijas valstu un Kaļiņingradas apgabala reģionālais centrs. 1993. gadā valsts uzņēmums tika privatizēts un izveidota a/s *Latvijas krāsmetāli*, bet 2000. gadā akciju sabiedrības kontrolpaketi iegādājās Somijas koncerns *Kuusakoski* OY.

SIA *Kuusakoski* nodarbojas ar krāsaino un melno metālu lūžņu iepirkšanu, demontāžu, pārstrādi un vairumtirdzniecību, savu laiku nokalpojušu auto pārstrādi, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu apsaimniekošanu un nolietoto riepu pārstrādi. Uzņēmumā strādā 96 darbinieki, un tā neto apgrozījums 2006. gadā bija 15 miljoni latu. Tā rīcībā ir specializētas iekārtas un jaunākās metāllūžņu, elektrisko un elektronisko lūžņu, nolietoto auto un riepu pārstrādes tehnoloģijas, savs dzelzceļa pievedceļš un tehniski aprīkotas noliktavas, kas spēj nodrošināt izejmateriālu pārstrādi un realizāciju neierobežotā daudzumā.

Uzņēmums visā pasaulē, t.sk. Latvijā lielu uzmanību velta vides aizsardzībai. 2006. gadā tika izstrādāti projekti laukumu iekārtošanai saskaņā ar vides aizsardzības normatīvo aktu prasībām, kuru realizācija ir sākta šī gada sākumā. 2007. gadā ar vides aizsardzību saistītajos projektos ir plānots investēt 350 tūkstošus latu.

LZP un *Kuusakoski* sadarbojas metāla iepakojuma, nolietoto elektropreču, nolietoto akumulatoru un riepu savākšanas un pārstrādes jomā.

Sadarbība ar LZP

LZP sākotnēji sadarbojās ar *Kuusakoski* metāla iepakojuma jomā, taču 2006.gadā sadarbība paplašinājās elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu (EEIA), riepu un akumulatoru savākšanas un pārstrādes virzienā. *Kuusakoski* nodrošina visu iepriekšminēto atkritumu pieņemšanu vienpadsmit laukumos visā Latvijā.

Savākto preču pārstrāde

EEIA jeb veļas mašīnas, televizori, datori, gludekļi u. c. ar elektrību vai baterijām darbināmas ierīces no pieņemšanas laukumiem nonāk pārstrādes objektā, kas atrodas Rīgā, Krustpils ielā 6. Šeit tiek atdalīti visi bīstamie vai radioaktīvie komponenti un otrreizējai pārstrādei neizmantojamie materiāli un vielas, piemēram, PHB saturoši kondensatori un toneru kasetnes.

Tādi bīstami komponenti kā dzīvsudrabu saturoši atkritumi u. c. tiek nodoti specializētajiem bīstamo atkritumu apsaimniekotājiem. Apstrādes rezultātā iegūto plastmasu, metālu un stiklu saņem gala pārstrādātāji Eiropas un Āzijas valstīs.

Akumulatori tiek uzkrāti specializētos konteineros un tālāk transportēti uz pārstrādes rūpnīcu, kur notiek to sadalīšana pa komponentiem, attīrīšana, svina kausēšana un liešana.

Nolietotās riepas sasmalcina mazo gabalos, un tālāk tos izmanto kā starpslāņu segumu jaunceļamajos atkritumu poligonos, ceļu būvē un citām rūpnieciskām vajadzībām. Latvijā tiek attīstītas arī tehnoloģijas, kas paredz mazuta un celtniecības materiālu iegūšanu no autoriepām. Šāda veida riepu pārstrāde ir videi draudzīgāks risinājums, nekā šobrīd Latvijā galvenokārt izmantotais vienkāršākais paņēmiens – riepu dedzināšana.

Nākamgad neizlietotie līdzekļi būs jāatmaksā valsts kasē

Līdz pagājušā gada beigām visiem uzņēmumiem, kuri iesaistījušies Latvijas Zaļā punkta (LZP) izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā un saņēma Dabas resursu nodokļa (DRN) atvieglojumu, 20 procenti no aprēķinātā DRN par iepakojumu palika uzņēmumā ar nosacījumu, ka tiek izmantoti brīvprātīgas izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas apakšprogrammas projektu (BIIAP) īstenošanā. Šīs programmas mērķis ir veicināt izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu uzņēmumos, sekmēt videi draudzīgāka iepakojuma izmantošanu un informēt sabiedrību par šķirošanas nepieciešamību un lietderību.

2007. gada pirmā ceturkšņa beigās BIIAP par 2006. gadu nebija iztērējuši vairāk par pusi LZP līgumpartneru. Uzņēmumiem, kas ir uzkrājuši šos līdzekļus un nav tos izlietojuši līdz pagājušā gada beigām, šie līdzekļi ir jāiegulda BIIAP aktivitātēs līdz 2007. gada 31. decembrim. Noteiktajā termiņā atbilstoši neizlietotie līdzekļi būs jāiemaksā Valsts ieņēmumu dienesta noteiktajā valsts budžeta kontā.

Kemira GrowHow teritorija pirms un pēc iepakojuma konteinera-preses uzstādīšanas.

Dažādas iespējas uzņēmējiem

Iespējamo līdzekļu izlietojuma projektu virzieni ir vairāki. Pirmā iespēja ir **izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas veicināšana uzņēmumā**. Līdzekļus var ieguldīt personāla, kurš uzskaita vai apstrādā iepakojumu, apmācībā, iepakojuma pirmapstrādes, uzskaites, transportēšanas un uzglabāšanas iekārtu iegādē, kā arī tādu ēku celtniecībā un telpu remontā, kas nepieciešamas izlietotā iepakojuma savākšanai, šķirošanai un pirmapstrādei.

Sēklu, agroķīmijas un mēslošanas līdzekļu tirgotāji *Kesko Agro* un *Kemira GrowHow* par BIIAP līdzekļiem iegādājušies iepakojuma konteinerupresi, kas ļauj ietaupīt vietu uzņēmumu teritorijā. Tā kā savāktais plastmasas iepakojums tiek sapresēts un uzglabāts, nav nepieciešams iekārtot atsevišķu iepakojuma atkritumu uzglabāšanas vietu.

"Ar šo iekārtu," stāsta *Kesko Agro* loģistikas nodaļas vadītāja Andra Rutka, "mēs varam no mūsu klientiem zemniekiem pieņemt atpakaļ plastmasas iepakojuma atkritumus un tos utilizēt. Zemniekiem pašiem ar to nav jānodarbojas, un tā ir sava veida pievienotā vērtība *Kesko Agro Latvija* pakalpojumiem."

Arī *Kemira GrowHow* produktus pārdod plastmasas iepakojumā. "Pēdējos pāris gados pie mūsu klientiem brauc inspekcijas, un viens no pārbaudes jautājumiem ir – kur jūs liekat izlietoto iepakojumu," saka uzņēmuma Biznesa attīstības direktors Egils Sviķis. "Tāpēc mūsu un klientu sadarbības noteikumos ieviesām punktu par preču iepakojuma savākšanu, pretī dodot pieņemšanas-nodošanas aktu, kas zemniekam kalpo par pierādījumu izlietotā iepakojuma utilizācijai. Kad sākām vākt iepakojumu, atklājās, ka mūsu teritorijā trūkst vietas un vējš pa visu laukumu dzenā tukšos plastmasas maisus. Kopš iepakojuma preses iedarbināšanas teritorija ir kārtībā."

500 tonnu plastmasas mazāk

Vēl viena iespēja ir **iepakojuma materiālietilpības samazināšana un videi nedraudzīga iepakojuma aizstāšana ar videi draudzīgu iepakojumu**. Tas nozīmē gan vienreiz lietojamā iepakojuma aizstāšanu ar daudzkārt lietojamu, gan videi draudzīgāku iepakojuma alternatīvu izvēli, kā arī iepakojuma materiāla daudzuma samazinājumu uz vienu iepakojuma vienību.

Šādu projektu īstenojis *Aldaris*, kurš BIIAP līdzekļus izlietoja iekārtas *Blomax 16* uzlabošanai. Šī iekārta no preformām izgatavo PET pudeles. Uzņēmuma sabiedrisko attiecību vadītājs Ilmārs Jargāns stāsta, ka iekārtai ir nomainīti vairāki darbības mezgli un ieviesti papildu darbības režīmi, tādējādi panākot, ka pudeļu pūšanas procesā var izmantot vieglākas preformas. I. Jargāns arī informē, ka, uzlabojot iekārtu, pudeles masu izdevies samazināt no 20 līdz pat 35 procentiem (atkarībā no pudeles tilpuma), nepasliktinot gatavo PET pudeļu ekspluatācijas parametrus. Ņemot vērā izgatavoto pudeļu masas samazinājumu, gada laikā atkritumos nonāk par 500 tonnām plastmasas mazāk nekā iepriekš.

4 metrus augstas iepakojuma skulptūras un sociālā reklāma

Trešais BIIAP līdzekļu izlietojuma veids ir to iekļaušana tādu **mārketinga aktivitāšu īstenošanā, kas veicina vides ilgtspējīgu attīstību**.

Piemēram, *Cido* minerālūdens zīmols *Mangaļi* BIIAP līdzekļus izlietoja projektā "Latvijas ūdenszīmes", kurā skolēni izveidoja Latvijas avotu digitālo karti, bet projekta "PET mūžīgais cikls" gaitā *Cido* sadarbībā ar LZP sagatavoja un Latvijas mācību iestādēm izplatīja filmu par plastmasas pudeles dzīves ciklu, sākot no tās izgatavošanas, piepildīšanas un patērēšanas un beidzot ar iepakojuma šķirošanu un pārstrādi rūpnīcā *PET Baltija*.

Savukārt plaša patēriņa preču ražotājs *Unilever* 2005. gadā Rīgas maģistrāļu malās novietoja četrus metrus augstas izlietotā iepakojuma skulptūras ar moto "Nemet. Šķiro!", bet 2006. gada vasarā izgatavoja un lielākajos televīzijas kanālos izvietoja īpaši jauniešu auditoriju uzrunājošu sociālo reklāmu. Projektu vadītāja Ilze Lapa stāsta, ka aktivitāšu mērķis bija aicināt iedzīvotājus būt saudzīgiem pret vidi un nemest izlietoto iepakojumu dabā, bet gan šķirot to.

Izmaksu ziņā uzņēmumam draudzīgs BIIAP izlietojuma veids ir Zaļā punkta zīmes un aicinājuma šķirot izlietoto iepakojumu izvietošana uz preces iepakojuma vai tās reklāmā. Tā informācija par izlietotā iepakojuma šķirošanu parādījusies gan uz *Hanzas maiznīcas*, gan *Avon* produktu reklāmām. Tādējādi uzņēmums ne vien reklamē savu produktu, bet arī aicina iedzīvotājus rīkoties atbildīgi, iesaistoties iepakojuma dalītās vākšanas sistēmā, kā arī informē patērētāju, ka tas rūpējas par izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu.

Aicinām iekļauties kopējās aktivitātēs

Uzņēmumi, kuriem trūkst ideju vai BIIAP summas nav lielas, var slēgt līgumu ar LZP, kurš izmantos šos līdzekļus kopīgu izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas popularizēšanas aktivitāšu īstenošanā. Piemēram, ieguldīs Zaļā punkta nedēļas pasākumos, kuriem ir plaša atpazīstamība sabiedrībā un ievērojams ieguldījums, veicinot šķirošanu.

Spilgts šādas sadarbības rezultāts bija 1000 iepakojuma paraugu somu izgatavošana 2006. gadā. Tās tapšanā piedalījās 22 LZP līgumpartneri, un tas ir skolotājiem praktiski izmantojams uzskates materiāls, kas sastāv no dažādu materiālu iepakojuma paraugiem un izejmateriāliem.

*Saskaņā ar 2006. gada 19. decembri Ministru kabinetā pieņemtajiem grozījumiem 2006. gada 20. jūnija noteikumos nr. 504.

Aicina *Unilever*, lielākajos TV kanālos izvietojot īpaši jauniešu auditoriju uzrunājošu sociālo reklāmu.

Īsās ziņas

Aicinām konsultēties par elektronisko iekārtu uzskaiti

Kopš 2006. gada jūlija Latvijas Nacionālā akreditācijas biroja akreditētais auditors Latvijas Iepakojuma sertifikācijas centrs veicis desmit elektrisko un elektronisko iekārtu (EEI) auditus Latvijas Zaļā punkta līgumpartneru uzņēmumos. Auditos konstatētās tipiskākās neatbilstības ir šādas:

- uzņēmums nav identificējis daļu preču, kas pirmo reizi tiek realizētas Latvijas Republikas teritorijā un ir EEI, jo neizprot EEI identifikācijas kārtību;
- uzņēmums neuzskaita EEI, kas tiek ievestas no trešajām valstīm;
- auditētais uzņēmums atskaitēs uzrādījis EEI, kuras nav norādītas videi kaitīgo preču klasifikatorā nodokļa aprēķināšanai un līdz ar to nav nodokļa objekts;
- uzņēmums nenodrošina katras EEI svara uzskaiti nodokļa aprēķinam. Līdz ar to pastāv risks, ka uzņēmums nenodrošina pamatotu un atbilstošu nodokļa aprēķinu katrai EEI.

Aicinām līgumpartnerus izmantot bezmaksas konsultācijas iespējas un saņemt telefoniski informāciju jebkurā ar EEI uzskaiti un apsaimniekošanu neskaidrā jautājumā!

Ērta elektropreču savākšana ogrēniešiem

Š.g. aprīļi darbu sācis atkritumu apsaimniekošanas uzņēmuma „Ķilupe" nolietoto elektropreču savākšanas punkts Ogrē. Tas atrodas Akmeņu ielā 43a un darba dienās atvērts no 8 līdz 19, bet sestdien un svētdien no 8 līdz 15.

Iepako, izpako un tālāk?

Tā saucas jaunais Latvijas Zaļā punkta izdotais metodiskais materiāls skolotājiem un darba burtnīca 5.-9.klašu skolēniem. Tā autore ir Rīgas Dabaszinību skolas direktora vietniece un LU Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes pasniedzēja Daiga Kalniņa, kura 12 semināros aprīlī un maijā skolotājus apmācīs, kā ar šī mācību līdzekļa palīdzību īstenot pamatizglītības standartu prasības par ilgtspējīgu attīstību dažādos mācību priekšmetos.

Veikalos vāks vecos mobilos telefonus

Latvijas Zaļais punkts sadarbībā ar uzņēmumu *Latvijas Mobilais telefons* un mobilo telefonu tirgotājiem *Pērkons un Dēli* un *Tigra* aizsāk jauna veida praksi – veco mobilo telefonu savākšanu otrreizējai pārstrādei mobilo telefonu tirdzniecības vietās. Šī projekta ietvaros sākot ar 9.maiju īpaši marķēti mobilo telefonu savākšanas konteineri būs atrodami 36 tirdzniecības vietās Rīgā, Aizkrauklē, Gulbenē, Madonā, Valmierā, Jēkabpilī, Smiltenē, Rūjienā, Liepājā, Olainē, Ludzā, Mazsalacā, Ventspilī, Tukumā, Daugavpilī, Krāslavā un Cēsīs.